

реалізувати сільськогосподарські підприємства. В 2008 р. вони реалізували 89,8 тис. шт. У разі збереження сучасних тенденцій у доходах населення і попиті сільськогосподарські підприємства матимуть змогу збільшити обсяги виробництва яєць в чотири рази. При цьому вони не матимуть великих проблем з їхнім збутом.

Зважаючи на те, що рівень товарності яєць на сільськогосподарських підприємствах становить 93,0 %, загальний прогнозний обсяг виробництва становитиме 396 млн шт. Виробництво яєць у всіх категоріях господарств становитиме 816 млн шт., тобто 314 шт. з розрахунку на одну особу за рік. Це дасть змогу за збереження сучасного рівня товарності виробництва забезпечити досягнення раціональних норм споживання яєць як у міських, так і в сільських домогосподарствах. Потреби у ввезенні яєць з інших регіонів не буде. Весь обсяг виробництва і споживання буде забезпечено за рахунок власного виробництва.

Література

1. Мельник Б. Стан та резерви збільшення обсягів виробництва продукції птахівництва / Б. Мельник // Тваринництво України. – 2001. – № 4. – С. 10-12.
2. Порубанська Л.В. Ефективність виробництва яєць у птахівницьких підприємствах / Л.В. Порубанська // Економіка АПК. – 2001. – № 11. – С. 78-80.
3. Ярошенко В.Ф. Напрями розвитку птахівництва в умовах ринкових відносин / В.Ф. Ярошенко // Регіональна економіка. – 2003. – № 8. – С. 8-12.
4. Ярошенко В.Ф. Підвищення ефективності галузі птахівництва на базі інновацій / В.Ф. Ярошенко // Економіка АПК. – 2003. – № 11. – С. 16-20.

Иванцюра О.В. Эффективность производства птичьих яиц во Львовской области

Проведен расчет необходимого уровня цен на продукцию птицепродуктового подкомплекса. Разработаны перспективные параметры объемов производства яиц в сельскохозяйственных предприятиях. Обоснованы прогнозные показатели экономической эффективности производства продукции птицеводства в сельскохозяйственных предприятиях исследуемого региона. Разработаны предложения по увеличению поголовья птицы в сельскохозяйственных предприятиях и сохранения его численности в личных крестьянских хозяйствах.

Ivantsyura O.V. The effectiveness of poultry eggs production in Lviv region

The calculation of the required level of product prices food-birds subseries. Developed promising options volumes of egg production in agricultural enterprises. Substantiated prognosis indicators of economic efficiency of production of poultry products in the agricultural enterprises of the region under study. The proposals to increase poultry in agricultural enterprises and maintain its strength in personal farmers.

УДК 639.1.02.07 Доц. П.Б. Хоєцький, канд. с.-г. наук – НЛТУ України, м. Львів **ДО АНАЛІЗУ СПИСКУ МИСЛИВСЬКИХ ЗВІРІВ УКРАЇНИ**

Проаналізовано видовий склад теріофауни України. До основних мисливських звірів віднесено 33 види. Об'єктами систематичного полювання є 16 видів. У Західному регіоні нараховується 43 основних мисливських звірів, що становить 34 % від загальної кількості ссавців, і 65 % – від загальної кількості мисливських видів фауни України.

Ключові слова: ссавці, мисливські звірі, західний регіон України.

Полювання, мисливсько-рибальський туризм – важливі складові економіки багатьох країн, дохід від них не менший, ніж дохід від деяких галузей промисловості. Для прикладу, у США 26 млн мисливців, 46 млн рибалок і 63 млн спостерігачів за тваринами у природі щорічно вкладають в економіку 90 млрд дол., а обслуговування цієї сфери діяльності надає понад 2 млн робочих місць [4]. Зокрема, у 2006 р. у 25 штатах країни від продажу мисливських ліцензій було отримано 723 млн дол., що на 2,8 % більше, ніж у попередньому році. Щорічно понад 25 млн (близько 10 %) мешканців США полюють. Понад 10 млн американців жертвують гроші на відновлення популяцій рідкісних тварин і утримання заповідників. Результати досліджень щодо полювання серед американських мисливців свідчать: порівняно з кінцем XX ст., на початку XXI ст. чисельність жінок-мисливців збільшилась на 63 %; 83 % сімей стверджує – будуть брати із собою на полювання дітей і привчати їх до активного відпочинку на природі; 85 % респондентів висловлюється за розширення мисливських угідь за рахунок земельного фонду штатів.

Значні надходження від ведення мисливського господарства зареєстровано в багатьох країнах Європи. Так, в Угорщині площа мисливських угідь (4,7 млн га) у 10 разів менша, ніж в Україні (47 млн га). Дохід від іноземного мисливського туризму в Угорщині становить близько 30 млн дол., від полювання угорськими мисливцями – понад 8 млн дол., а всього дохід від ведення мисливського господарства становить понад 70 млн дол., в Україні – у 24 рази менше [5].

Проблеми покращення функціонування мисливського господарства України потребують вирішення низки питань на державному рівні з внесення змін до мисливсько-господарського законодавства, нормативно-правових актів. Зокрема, у сусідніх країнах (Росія, Білорусія) наявні офіційні списки мисливських звірів. У Росії, яка займає одну восьму частину суші, ландшафти різноманітних природних зон заселяють 320 видів ссавців і близько 730 видів птахів, до складу Державного мисливського фонду віднесено понад 60 видів звірів і 70 видів птахів, які є об'єктами промислового та спортивного полювання. У Білорусії мисливськими вважають 53 види диких тварин, з них – 22 види ссавців. В Україні переліку мисливських звірів немає. Потреба в такому списку зумовлена тим, що в публікаціях є значні відмінності в оцінці кількості мисливських видів, виникають труднощі у визначенні статусу звіра (мисливський, чи немисливський), раціональному використанні мисливських ресурсів [3, 10, 12, 15, 19, 20]. Тому метою роботи є аналіз та обґрунтування видового складу мисливських звірів фауни України.

Матеріал та методика. Для аналізу видового складу мисливських звірів фауни України використано мисливсько-господарське законодавство України, нормативно-правові акти, літературні публікації, власні матеріали. Проаналізовано 10 джерел, в яких найповніше подано видову кількість мисливських звірів:

- Закон України "Про мисливське господарство та полювання" (2002);
- Постанова Кабінету Міністрів України "Положення про мисливське господарство та порядок здійснення полювання" (1996);

- відомості статистичної звітності таксації дичини (форма 2-гп мисливство) за 1979, 1994, 2007 рр.;
- літературні публікації [3, 10, 12, 15, 20].

Порівняльний аналіз списків мисливських звірів здійснювали за допомогою коефіцієнта подібності-відмінності Жаккара [9]:

$$C_J = J / a + b - J,$$

де: J – чисельність спільних видів у списках мисливських звірів, що порівнюються; a – чисельність видів у першому списку; b – чисельність видів у другому списку. До основних мисливських звірів віднесено види, які в аналізованих джерелах трапляються не менше ніж 30 %.

Результати дослідження. У фауні України, згідно зі списком ссавців України, який склала Комісія з української зоологічної номенклатури (Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена), нараховують 124 види ссавців. Найширше представлений ряд Мишоподібні (Muriformes) – 50 видів, які становлять 40 % від загальної чисельності ссавців, найменше – ряд Копитні (Equiformes) – 2 види (тарпан – *Equus gmelini*, кулан – *Equus hemionus*, в Асканії-Новій, яких утримують в напіввільному стані). Із ряду хижі (Caniformes) у список теріофауни внесено росомуху (*Gulo gulo*) і єнота-полоскуна (*Procion lotor*), поселень якого в Україні невідомо. Із ряду ратичні (Cerviformes) внесено скельницю (*Rupicapra rupicapra*), яка в історичні часи заселяла Чорногору, а на сьогодні відсутня, а також байбака гірського (*Marmota marmota*) із ряду Мишоподібні (Muriformes), який у минулому заселяв субальпійську частину Чорногірського хребта.

В одному із перших списків мисливських звірів Буковини подано 27 видів промислових звірів, що становить майже 50 % ссавців області [10, 13]. Із гризунів зазначають ховрахів європейського (*Citellus citellus* L.) і рябого (*Citellus suslicus* Guld.), яких добували заради шкур. Так, за 1959-1968 рр. у заготівельні пункти Чернівецької області поступило майже 3,5 тис. шкур ховраха європейського (ховраха рябого – менше), а протягом 1949-1951 р. у північних областях Західного регіону України заготовлено понад 34 тис. шкурок ховраха рябого [17]. Мисливськими видами вважалися сліпак гірський (*Spalax leucodon* Nordmann) і буковинський (*Spalax graecus* Nehring). Сліпака гірського добували у 40-50-х роках XX ст. За 7-річний період (1948-1954 рр.) у Чернівецькій області заготовлено понад 1 тис. шкурок, у наступні роки обсяги добування зменшувались. У цей період добування іншого виду – сліпака буковинського було незначним, щорічно – не більше ніж 100 шкурок [18]. Крім гірського і буковинського сліпаків, М.О. Макушенко та І.Д. Шнаревич (1954) до мисливських звірів відносять сліпака подільського (*Spalax zemni* Erxl.), щура водяного (*Arvicola amphibius* L.) і навіть вочка сірого (*Glis glis* L.) та пацюка мандрівного (*Rattus norvegicus* Berk.). На хутрозаготівельні пункти Волинської області у 1949-1950 рр. поступило понад 4,3 тис. шкурок пацюка [17]. До мисливських звірів віднесено сліпака звичайного (*Spalax microphthalmus*), якого добувало населення в незначній кількості заради шкури [15].

Інший регіональний список мисливських звірів Карпат нараховує 22 види – 16 мисливськопромислових видів і 6 видів, у яких хутро використовували як сировину, серед них також зазначають пацюка мандрівного, щура водяного та ін. [14]. В якості другорядної хутрової сировини використовували

вали шкурки хом'яка (*Cricetus cricetus* L.), якого добували у Західному регіоні України протягом 40-60-х років минулого століття. Так, у 1950 р. на бази "Заготживсировини" Волинської області надійшло 153 шкурки, а в 1951 р. у Рівненській області було заготовлено 108 шкурок хом'яка [17]. З 1953 по 1958 рр. у Чернівецькій та Івано-Франківській областях заготовлено майже 50 тис., а за наступні 10 років (1959-1968 рр.) – понад 2 тис. шкурок [18]. Шкурки пацюка, ховрахів, хом'яка, вже в 60-70-х роках ХХ ст. дуже неохоче приймали для перероблення хутровою промисловістю.

У списку мисливсько-промислових ссавців фауни України І.Т. Сокур (1960) подає 30 видів, зазначаючи, що лише 12 використовуються, а решта 18 – нечисленні та перебувають під охороною закону. Список звірів найбільш подібний ($C_j = 0,79$) до списку, який запропонував у 80-х роках ХХ ст. колектив дослідників [12], котрі до експлуатаційних віднесли 29 видів (табл. 1). У дисертаційній роботі В.І. Гулай (1994) зазначає, що мисливсько-промисловими звірами є 34 види, з яких 22 можуть бути об'єктом полювання. Особливістю видового списку дослідника є віднесення до мисливських звірів здичавілого собаки (*Canis familiaris* L.).

Табл. 1. Подібність списків мисливських звірів (коефіцієнт Жаккара)

Джерела інформації	Джерела інформації									
	Макушен-ко, Шнаре-вич, 1954	Сокур, 1960	Форма 2-тп мислив-ство, 1979	Рудишин та ін., 1987	Форма 2-тп мисливства, 1994	Гулай, 1994	Постанова КМУ, 1996	Шейгас, 2002	ЗУ, 2002	Форма 2-тп мислив-ство, 2007
Макушен-ко, Шнаре-вич, 1954	-	0,5	0,38	0,51	0,41	0,45	0,48	0,35	0,26	0,55
Сокур, 1960	0,5	-	0,69	0,79	0,72	0,73	0,77	0,61	0,54	0,70
Форма 2-тп, 1979	0,38	0,69	-	0,77	0,96	0,70	0,65	0,81	0,67	0,79
Рудишин та ін., 1987	0,51	0,79	0,77	-	0,80	0,80	0,85	0,68	0,56	0,78
Форма 2-тп, 1994	0,41	0,72	0,96	0,80	-	0,73	0,68	0,78	0,64	0,89
Гулай, 1994	0,45	0,73	0,70	0,80	0,73	-	0,78	0,63	0,57	0,68
Постанова КМУ, 1996	0,48	0,77	0,65	0,85	0,68	0,78	-	0,57	0,56	0,71
Шейгас, 2002	0,35	0,61	0,81	0,68	0,78	0,63	0,57	-	0,63	0,70
ЗУ, 2002	0,26	0,54	0,67	0,56	0,64	0,57	0,56	0,63	-	0,63
Форма 2-тп, 2007	0,55	0,70	0,79	0,78	0,89	0,68	0,71	0,70	0,63	-

У 70-х роках ХХ ст. користувачі мисливських угідь проводили облік 24 видів мисливських звірів, результати таксації заносили у звітність згідно з формою 2-тп (мисливство). У звіті найширше представлений ряд хижаків – 10 видів, ряд ратичні та копитні нараховував 7 видів. Форма статистичної звітності майже не змінилася до 90-років минулого століття, що підтверджується коефіцієнтом Жаккара (0,96). Список мисливських звірів збільшив-

ся на один вид – kota лісового (*Felis silvestris* Schreber). Незначні зміни у статистичній звітності відбулися у першому десятилітті ХХІ ст., кількість мисливських звірів збільшилась до 28 видів. Знову внесено зміни у ряд хижі, який збільшився на горностаю (*Mustela erminea* L.), із ряду копитні внесено кулана, до мишоподібних – нутрію вільну (*Myocastor coypus* Molina). У вільному стані у природному середовищі нутрія не трапляється: представник південноамериканської фауни не пристосувався до існування у замерзаючих водоймах, низьких температур зимового періоду [16]. Вид віднесено до мисливських, згідно з постановою Кабінету Міністрів "Положення про мисливське господарство та полювання" (1996). Дослідники фауни України не відносили нутрію до мисливських звірів, у їхніх списках вона відсутня [3, 10, 12, 15, 20]. У Законі України "Про мисливське господарство і полювання" передбачено полювання на нутрію вільну за наявності ліцензії на добування від 15 жовтня до лютого включно [1].

Згідно з постановою КМ України (1996), 32 звірі віднесено до категорії мисливських. Вони представляють 5 рядів із 8 у фауні України. Із мисливських видів 16 (50 %) належать до ряду хижі. Лише один ряд представлений повністю мисливськими видами – зайцеподібні, яких у фауні України нараховують три види. У законі "Про мисливське господарство та полювання" (2002), який замінив зазначене вище положення, не вказано які види можна вважати мисливськими, а також не наведено їхнього переліку. У статтях 17, 19, 43 подано терміни полювання, ліцензійне добування та добування дичини за відстрільними картками на 21 вид.

Щодо віднесення звірів до категорії мисливських видів немає ніяких загальних принципів. Згідно зі Законом України "Про мисливське господарство та полювання" (2002), мисливськими тваринами вважаються дикі звірі та птахи, що можуть бути об'єктами полювання, а полювання – дії людини, спрямовані на вистежування, переслідування з метою добування і саме добування (відстріл, відлов) мисливських тварин, які перебувають у стані природної волі або утримуються у напіввільних умовах. Однак, як показала практика ведення мисливського господарства, деякі види диких тварин були об'єктами постійного полювання, деякі протягом нетривалого періоду (10-20 років), інших ніколи не добували заради м'яса, шкур тощо. На наш погляд, до мисливських звірів можна віднести види, на яких велось і ведеться полювання (заради м'яса, шкіри, трофеїв та ін.), а також види, на яких велось, але зараз з різних причин (мала чисельність, економічна не вигідність та ін.) не ведеться. У такому випадку чисельність мисливських звірів буде значно більшою, ніж подано в табл. 2.

Із 44 видів мисливських звірів, які трапляються в аналізованих списках, до основних можна віднести 33, тобто 75 % від загальної кількості. Сім видів, здебільшого дрібні звірки (*Citellus citellus*, *Citellus suslica*, *Arvicola amphibicus* та ін.), траплялися у списках лише по одному разу. Немає підстав вносити до списку мисливських звірів невеликих мишоподібних гризунів, які ніколи не були об'єктами полювання. Проте деякі види гризунів, на яких у минулому полювали, можуть знову стати об'єктами полювання. У першій по-

ловині ХХ ст. у Західній Україні полювали на білку (*Sciurus vulgaris* L.). Зокрема, протягом 1930-1933 рр. у мисливських угіддях Рава-Руського повіту добуто 95 білок. Знову полювання на білку відбулося у 2008 р. В угіддях ДП "Рава-Руське ЛГ", згідно з ліцензіями, добуто 11 особин.

Табл. 2. Перелік основних видів мисливських звірів за різними джерелами інформації [3, 10, 12, 15, 20 та ін.]

№	Вид	Трапляння видів у списках мисливських звірів	
		разів	%
1.	<i>Lepus europaeus</i> Pall.	10	100
2.	<i>Vulpes vulpes</i> L.	10	100
3.	<i>Martes martes</i> L.	10	100
4.	<i>Mustela putorius</i> L.	10	100
5.	<i>Lynx lynx</i> L.	10	100
6.	<i>Cervus elaphus</i> L.	10	100
7.	<i>Capreolus capreolus</i> L.	10	100
8.	<i>Sus scrofa</i> L.	10	100
9.	<i>Sciurus vulgaris</i> L.	9	90
10.	<i>Ondatra zibethicus</i> L.	9	90
11.	<i>Castor fiber</i> L.	9	90
12.	<i>Nyctereutes procyonoides</i> Gray.	9	90
13.	<i>Ursus arctos</i> L.	9	90
14.	<i>Meles meles</i> L.	9	90
15.	<i>Lutra lutra</i> L.	9	90
16.	<i>Alces alces</i> L.	9	90
17.	<i>Canis lupus</i> L.	9	90
18.	<i>Cervus nippon</i> Temminck	9	90
19.	<i>Ovis musimon</i> L.	9	90
20.	<i>Oryctolagus cuniculus</i> L.	8	80
21.	<i>Cervus dama</i> L.	8	80
22.	<i>Felis silvestris</i> Schreber	7	70
23.	<i>Mustela lutreola</i> L.	7	70
24.	<i>Marmota bobac</i> L.	7	70
25.	<i>Martes foina</i> Erxleben	7	70
26.	<i>Bison bonasus</i> L.	7	70
27.	<i>Mustela eversmanni</i> Lesson	6	60
28.	<i>Talpa europaea</i> L.	5	50
29.	<i>Mustela erminea</i> L.	5	50
30.	<i>Desmana moschata</i> L.	3	30
31.	<i>Lepus timidus</i> L.	3	30
32.	<i>Myocastor coypus</i> Molina	3	30
33.	<i>Mustela vison</i> Schreber	3	30

Із 44 видів мисливських звірів, які трапляються в аналізованих списках, до основних можна віднести 33, тобто 75 % від загальної кількості. Сім видів, здебільшого дрібні звірки (*Citellus citellus*, *Citellus suslica*, *Arvicola amphibicus* та ін.), траплялися у списках лише по одному разу. Немає підстав вносити до списку мисливських звірів невеликих мишоподібних гризунів, які ніколи не були об'єктами полювання. Проте деякі види гризунів, на яких у

минулому полювали, можуть знову стати об'єктами полювання. У першій половині XX ст. у Західній Україні полювали на білку (*Sciurus vulgaris* L.). Зокрема, протягом 1930-1933 рр. у мисливських угіддях Рава-Руського повіту добуто 95 білок. Знову полювання на білку відбулося у 2008 р. В угіддях ДП "Рава-Руське ЛГ", згідно з ліцензіями, добуто 11 особин.

Із ряду комахоїдні до мисливських видів належать кріт (*Talpa europaea* L.) і хохуля (*Desmana moschata* L.), промисел яких у значній кількості був розвинений в минулому заради шкурок. У 50-60-х роках минулого століття у Західному регіоні України крота посилено добували. На Волинському Поліссі він був одним із основних хутропромислових звірів, заготівля його шкурок протягом 1949-1951 рр. становила понад 87 тис. і збільшувалась щорічно. Із 1958 по 1961 рр. у 4 західних областях (Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Чернівецька) добуто понад 1,3 млн особин [17] (рис.).

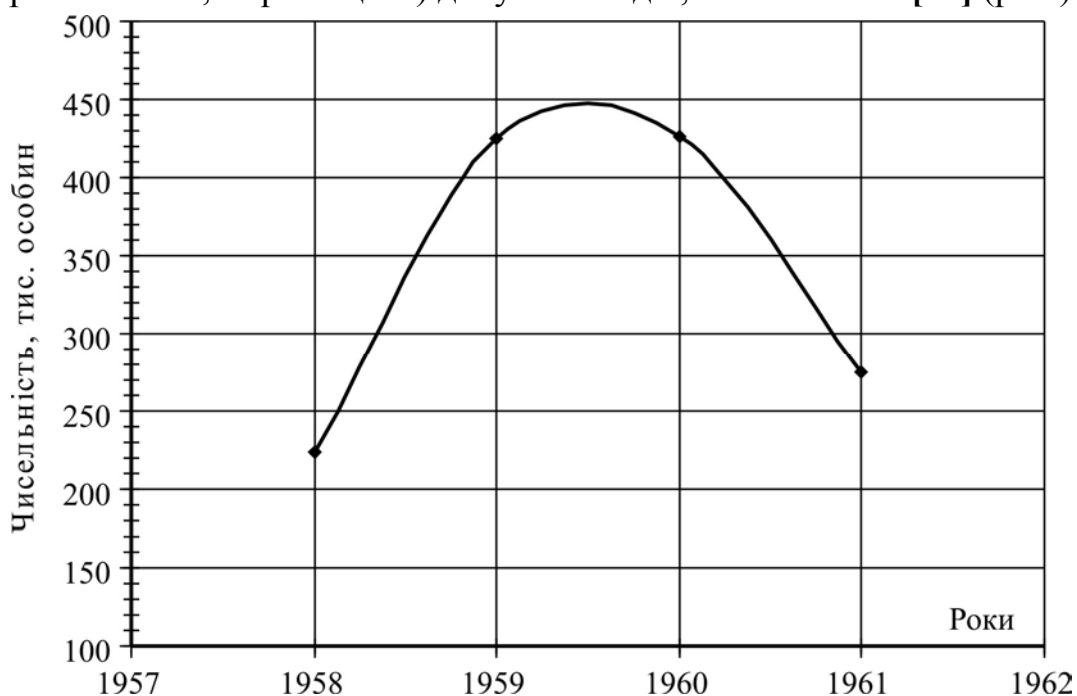


Рис. Добування *Talpa europaea* у Західному регіоні України (1958-1961 рр.)

Майже половину (47 %) кротів добуто на території Львівської області. До мисливських звірів із ряду комахоїдні необхідно віднести їжака європейського (*Erinaceus europaeus* L.), якого в Карпатах добували заради м'яса (усне повідомлення проф. К. Татарінова).

У сучасних умовах мишоподібні гризуни з малоцінною, неміцною шкурою (вовчки, сліпаки та ін.) господарської цінності не мають. Однак, внаслідок вдосконалення технології перероблення сировини, знову можливе добування у значній кількості дрібних ссавців. Тому логічним видається виділити групу напівмисливських звірів, добування яких можливе, але має випадковий або спеціальний характер. Сюди необхідно віднести хом'яків, ховрахів, пацюків. Із врахуванням напівмисливських видів загальна кількість наземних мисливських видів України становитиме 52 види (табл. 3).

Мисливські види становлять майже 42 %, а основні види – понад 26 % від загальної кількості ссавців фауни України. Ряд хижі нараховує 20 видів, всі вони є мисливськими, значний відсоток становлять червонокнижні види

(рись, кіт лісовий, перегузня, горностай та ін.). Деякі з них відновили чисельність популяції (борсук, видра), чисельність корсака (*Vulpes corsac* L.), горностая, перегузні (*Vormela peregusna* Guld.), тхора степового (*Mustela eversmanni* Lesson), незважаючи на заборону добування, залишається низькою [2, 6, 7]. Але всі вони є цінними мисливськими видами і в перспективі, за умови відновлення чисельності до промислової, можна буде відновити їхнє добування. До списку мисливських звірів України із ряду хижі необхідно включити шакала (*Canis aureus*) [11]. Хижак на початку ХХІ ст. проник з Угорщини у Закарпаття [8]. Протягом 2002-2008 рр. у мисливських угіддях Виноградівського та Берегівського районів добуто до десяти особин. До мисливських видів ми віднесли здичавілого собаку.

Табл. 3. Систематика мисливських звірів

Ряд	Кількість видів		
	ссавців	мисливських	
	в Україні	Україна	Західний регіон
Soriciformes [Insectivora]	13	3	2
Vespertilioniformes [Chiroptera]	26	-	-
Caniformes [Carnivora]	20	20	17
Leporiformes [Lagomorpha]	3	3	2
Muriformes [Rodentia]	50	18	14
Equiformes [Perissodactyla]	2	-	-
Cerviformes [Atriiodactyla]	8	8	8
Delphiniformes [Cetacea]	3	-	-

Із ряду ратичні в Україні інтродуковано три види (олень плямистий, лань, муфлон) і один від реакліматизовано – зубр (*Bison bonasus* L.), інші чотири види є видами, на яких найчастіше полюють мисливці. Із основних видів мисливських звірів об'єктами систематичного полювання є 16 видів.

У Західному регіоні нараховують 43 мисливських звірів, що становить 34 % від загальної кількості ссавців і 65 % від загальної кількості мисливських видів фауни України. Об'єктами систематичного полювання є 10 видів, з них: 3 види ратичних, 6 видів хижих і один вид зайцеподібних.

Висновки. Таким чином, із 124 ссавців фауни України мисливськими потрібно вважати 44 види. На основі аналізу мисливсько-господарського законодавства, відомчих матеріалів таксації звірів, наукових публікацій, до основних видів ми віднесли 33 звірів, із них експлуатаційна група становить 16 видів. Об'єктами систематичного полювання є 6 видів ратичних, 1 вид копитних, 5 – хижаків, 3 – гризунів і один вид ряду зайцеподібних. Через зміни в тваринному світі та навколишньому середовищі перелік мисливських звірів необхідно переглядати за певний проміжок часу. З цією метою потрібно створити при Державному комітеті лісового господарства компетентну комісію з науковців, працівників мисливського господарства, мисливців із функцією дорадчого органу.

Література

1. Бондаренко В.Д. Мисливськогосподарське законодавство / В.Д. Бондаренко, А.М. Дейнека, В.Р. Бурмас та ін. – Львів : Вид-во "Сполом", 2005. – 334 с.

2. **Боровик Е.Н.** Корсак *Vulpes corsac* (Carnivora, Canidae) на территории Украины // Вестник зоологии. – 2002. – Т. 36, № 2. – С. 95-96.
3. **Гулай В.И.** Современные охотничье-промысловые животные Украины (особенности экологии, охрана, рациональное использование) : автореф. дисс. на соискание учен. степени д-ра биол. наук / Ин-т зоологи АН Республики Молдова. – Кишинева, 1994. – С. 53.
4. **Дёжкин Вадим.** Основные принципы стратегии развития охотничьего хозяйства России / Вадим Дёжкин, Алексей Данилкин, Владимир Кузякин // Охота. – 2006. – № 9. – С. 2-3.
5. **Ісаєв О.** Про невідкладні заходи боротьби з браконьерством в системі мисливських господарств України / О. Ісаєв, С. Черняк, Р. Козир та ін. // Оружје и охота. – 2007. – 4 (93). – С. 51-52.
6. **Колесников А.М.** Новые находки хоря-перевязки, *Vormela peregusna*, лисицы-корсака, *Vulpes corsac*, в Луганской обл. / А.М. Колесников, А.В. Кондратенко // Вестник зоологии. – 2004. – Т. 38, № 5. – С. 46.
7. **Лавров Н.П.** Особенности и причины длительной депрессии численности горностая в лесостепной и степной зонах СССР / Н.П. Лавров // Труды НИИОП ВНИО. – 2003. – Вып. XVI. – С. 90-106.
8. **Потіш Л.** Шакал, *Canis aureus* (Mammalia, Carnivora) – новий вид фауни Закарпаття, Україна // Вестник зоологии. – 2006. – Т. 40, № 1. – С. 80.
9. **Придатко В.І.** Геоінформаційні технології та екологічна індикація / В.І. Придатко, Є.М. Бережняк. – К., 2009. – 87 с.
10. **Макушенко М.О.** До поширення та екології деяких видів промислових звірів Чернівецької області / М.О. Макушенко, І.Д. Шнарович // Наукові записки Львівського наукового природознавчого музею АН УРСР. – 1954. – Т. III. – С. 77-89.
11. **Роженко Н.В.** Появление шакала обыкновенного (*Canis aureus*) на юге Украины / Н.В. Роженко, А.М. Волох // Вестник зоологии. – 2000. – Т. 34, № 1-2. – С. 125-129.
12. **Рудишин М.П.** Рациональное ведення мисливського господарства / М.П. Рудишин, Г.М. Мурский, К.А. Татаринов та ін. – Львів : Вид-во "Каменярь", 1987. – 181 с.
13. **Скільський І.В.** Ссавці південно-східної частини Буковинського Передкарпаття: сучасний стан фауни, раритетні види, перспективи використання та заходи збереження / І.В. Скільський, Л.І. Мелешук, М.В. Ташук // Сучасний музей. Наукова й експозиційна діяльність : матер. наук. конф., присвяченої 145-й річниці заснування Крайового музею в Чернівцях. – Чернівці : Вид-во "ДрукАрт", 2008. – С. 52-67.
14. **Сокур І.Т.** Звірі радянських Карпат і їх господарське значення / І.Т. Сокур. – К. : АН УРСР, 1952. – 68 с.
15. **Сокур І.Т.** Ссавці фауни України і їх господарське значення / І.Т. Сокур. – К. : Вид-во "Радянська шк.", 1960. – 210 с.
16. **Сокур І.Т.** Як людина збагачує тваринний світ. – К. : Вид-во "Радянська шк.", 1961. – 47 с.
17. **Татаринов К.А.** Відомості по теріофауні Волинського Полісся / К.А. Татаринов // Наукові записки Кременецького педінституту. – 1960. – Т. V. – С. 157-183.
18. **Тулянин И.И.** Звери советских Карпат, их хозяйственное и зоопаразитологическое значение : автореф. дисс. на соискание учен. степени д-ра биол. наук / Ин-т зоологи АН УССР. – К., 1972. – С. 40.
19. **Хосецкий П.Б.** До аналізу списку ссавців України / П.Б. Хосецкий // Лісівництво і агролісомеліорація : зб. наук. праць. – Харків : Вид-во "Майдан", 2002. – Вип. 103. – С. 97-99.
20. **Шейгас І.М.** Регіональні особливості обліків чисельності основних видів мисливських тварин у загальній системі інвентаризації теріофауни / І.М. Шейгас // Лісівництво і агролісомеліорація : зб. наук. праць. – Харків : Вид-во "Майдан". – 2002. – Вип. 102. – С. 106-112.

Хосецкий П.Б. К анализу видового состава охотничьих зверей Украины

Проанализирован видовой состав териофауны Украины. К основным охотничьим зверям отнесено 33 вида. Объектами систематической охоты есть 16 видов. В Западном регионе насчитывается 43 основных охотничьих зверей, что составляет 34 % от общей численности млекопитающих, и 65 % – от общей численности охотничьих видов фауны Украины.

Ключевые слова: млекопитающие, охотничьи звери, западный регион Украины.

Khoyetsky P.B. Toward an analysis of hunting game list in Ukraine

The number of terrestrial fauna species in Ukraine has been analyzed. 33 game species are referred to the main game animals. 16 game species are considered to be objects of consistent hunting. In the Western region there are 43 main game animals that accounted for 34 percent of total number of mammals and 65 percent of total number of game species of fauna in Ukraine.

Keywords: mammals, game animals, Western region of Ukraine.

УДК 630*53:630*2:582.681.81(477.51/.52) Асист. А.М. Білоус, канд. с.-г. наук; ст. викл. Р.Д. Василишин, канд. с.-г. наук; ст. викл. Г.С. Домашовець, канд. с.-г. наук – НУ біоресурсів і природокористування України, м. Київ

**ФІТОМАСА СТОВБУРІВ ОСИКОВИХ ДЕРЕВОСТАНІВ
СХІДНОГО ПОЛІССЯ УКРАЇНИ**

Розроблено систему математичних моделей та комплекс таблиць для оцінювання фітомаси стовбурів дерев осики в абсолютно сухому стані у деревостанах Східного Полісся України. Під час моделювання компонентів фітомаси стовбура було використано алометричну залежність, у яку як аргументи вводили вік, діаметр, висоту та відносну повноту. Запропоновані у дослідженні нормативи можуть бути застосовані в осикових деревостанах з відотною повнотою 0,7, середньою висотою в межах від 6 до 28 м та середнім діаметром – від 4 до 32 см включно, і які дадуть змогу оцінити запас вуглецю та енергетичний потенціал осичників.

Ключові слова: осикові деревостани, фітомаса, модель, стовбур, деревина, кора, Східне Полісся України.

Осика – одна із основних лісотвірних порід, яка поширена по всій території України і має особливе значення в контексті екологічної функції та ресурсозабезпечення. Здійснити комплексне оцінювання ресурсного та екологічного потенціалу осикових деревостанів неможливо без дослідження їхньої фітомаси, зокрема її основної складової – надземної частини. Специфіка застосування і попит на фітомасу стовбурів, високий потенціал депонування вуглецю та киснепродуктивності потребують докладного дослідження надземної фітомаси осики.

Мета дослідження – розроблення нормативно-інформаційного забезпечення оцінки фітомаси стовбурів осикових деревостанів.

Матеріали і методика дослідження. Процес розроблення нормативів для оцінювання надземної фітомаси осичників складається з таких етапів: вивчення досвіду дослідження фітомаси; збір, оброблення та аналіз дослідних даних; моделювання компонентів фітомаси деревостану та перевірка моделей; розроблення відповідних нормативів та їхня верифікація.

На основі аналізу літературних джерел визначено найприйнятнішу методику побудови нормативів, яку використовували такі дослідники, як А.С. Аткин [1], А.А. Макаренко [4], П.І. Лакида, Л.М. Матушевич [3], D.B. Botkin, L.G. Simpson [8], H.A.I. Madgwick [9]. Вона передбачала пошук багатofакторних залежностей компонентів фітомаси деревостанів від їхніх основних таксаційних показників, що мали тісний взаємний зв'язок.

Результати дослідження. Для вивчення компонентів фітомаси осикових деревостанів у регіоні Східного Полісся України дослідили 37 тимчасово-